

Visie arbeidstoeleiding

Werknemer in opleiding

Wout Schafrat

Inhoud

1	INLEIDING	3
2	DOEL VISIEDOCUMENT ARBEIDSTOELEIDING ‘WERKNEMER IN OPLEIDING’	4
3	REFERENTIEKADER PRAKTIJKONDERWIJS EN WEC-RAAD	5
4	VISIE ARBEIDSTOELEIDING ‘WERKNEMER IN OPLEIDING’	6
5	‘WERKNEMER IN OPLEIDING’	8
6	SAMENGEVAT	9

1 INLEIDING

'Werknemer in opleiding'¹ is een opdracht van het Ministerie van OCW aan KPC Groep met als doel samen met alle partijen de arbeidstoeleiding in het praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs vorm te geven op een zodanige manier dat de kwetsbare groep deelnemers aan deze vormen van onderwijs zich een plek kan verwerven op de arbeidsmarkt en deze op de lange duur ook kan behouden dan wel kan doorstromen naar vervolgonderwijs ter verbetering van hun (start)positie op de arbeidsmarkt.

'Werknemer in opleiding' probeert dit onder andere te realiseren door:

- scholen, welke participeren in ESF 2007-2013, te ondersteunen in de uitvoering van hun projecten;
- het bovenschoolse rendement van die scholen in beeld te brengen en te verspreiden, zodat het ESF-traject tot het reguliere onderwijsaanbod gaat behoren;
- te adviseren aan de Ministeries van OCW (met name de directies primair en voortgezet onderwijs), SZW en EZ over het eventueel structureel bekostigen van arbeidstoeleiding in het praktijkonderwijs en vso met de stimulerende en belemmerende factoren.

---

¹ 'Werknemer in opleiding' heeft een visie arbeidstoeleiding geformuleerd en vastgesteld. Deze visie ligt momenteel ter besluitvorming voor aan de leden van het Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs en de WEC-Raad. Nadat beide gremia deze visie accorderen, wordt deze gepubliceerd op de website van 'Werknemer in opleiding'.

2 DOEL VISIEDOCUMENT ARBEIDSTOELEIDING 'WERKNEMER IN OPLEIDING'

Het formuleren van een visie rondom arbeidstoeleiding² is om de volgende redenen gewenst.

- Om arbeidstoeleiding in beleidsmatig en operationeel opzicht een structurele plaats te geven binnen het praktijkonderwijs en het vso is het wenselijk dat het Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs en de WEC-Raad een gedeelde visie hebben op arbeidstoeleiding, zodat het thema 'Arbeidstoeleiding' binnen het onderwijsveld gedragen wordt.
- Hiermee kan 'Werknemer in opleiding' zich als toekomstig landelijk platform arbeidstoeleiding positioneren naar het scholenveld van praktijkonderwijs en vso en de daaraan verbonden instellingen en partijen.
- Een visie op arbeidstoeleiding ondersteunt het algemene doel en de twee deeldoelstellingen van het project 'Werknemer in opleiding' zoals verwoord in de inleiding.
- Daarnaast ondersteunt deze visie middels de 'Handreiking voor het opstellen van projectplannen' de scholen bij de uitvoering van hun ESF-project. Eveneens ondersteunt deze visie scholen in het opstellen, uitwerken en uitvoeren van het schoolplan om arbeidstoeleiding vorm te geven.

---

² Daar waar gesproken wordt over arbeidstoeleiding wordt bedoeld alle activiteiten die bijdragen aan duurzame arbeidsparticipatie.

3 REFERENTIEKADER PRAKTIJKONDERWIJS EN WEC-RAAD

Om het doel van 'Werknemer in opleiding' te realiseren, is het noodzakelijk arbeidstoeleiding in te bedden in het praktijkonderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs. Dit kan en mag niet zonder het Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs en de WEC-Raad: dé gremia van beide scholengroepen. Juist daarom is het van belang de onderscheiden visies en doelen met elkaar te verbinden, waarbij expliciet aandacht voor en vormgeving van arbeidstoeleiding gewaarborgd wordt.

Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs

De Referentiegroep Praktijkonderwijs in de Steigers heeft in december 2005 de publicatie *Perspectief voor het Praktijkonderwijs*. De netwerkschool uitgebracht. Daarin wordt een perspectief geschetst van de doorontwikkeling van de school voor praktijkonderwijs. Het doel is een aanzet te geven om scholen voor praktijkonderwijs uit te laten groeien tot een netwerkschool. Het zogeheten 'boommodel', gericht op de interne schoolontwikkeling, wordt uitgebouwd tot het zogenoemde 'vliegermodel'. Daarbij ligt het accent, naast de interne schoolontwikkeling, op de relaties met de verschillende partners (netwerken) rondom de school die de leerling iets te bieden hebben.

De visie en missie van het praktijkonderwijs kent een aantal uitgangspunten. Allereerst heeft de school de opdracht om de leerlingen voor te bereiden op zelfstandige deelname aan de maatschappij waarin de leerlingen zelfredzaam zijn. Arbeid, wonen, vrije tijd en actief burgerschap zijn daarin de centrale begrippen. Om dit te realiseren dient de school voor praktijkonderwijs een netwerkschool te zijn. In samenwerking met ouders, andere scholen, ondersteunende instanties en het bedrijfsleven wordt leren binnen en buiten de school verbonden. De school dient hiervoor de regie in handen te nemen. Daardoor kan de school een krachtige leeromgeving vormgeven aangepast aan de mogelijkheden en de wensen van de individuele leerling. De begeleiding van de leerling wordt daardoor preventief in plaats van curatief.

WEC-Raad

Binnen de verschillende clusters staat visieontwikkeling rondom arbeidstoeleiding prominent op de agenda. Verschillende werkgroepen voeren intensief discussie om tot een gezamenlijk geformuleerd standpunt te komen. Leidend daarin is het begrip 'transitie': "een zorgvuldig gepland proces waarin de school het voortouw neemt en dat tot doel heeft een op de toekomst gericht plan vast te stellen en te implementeren voor leerlingen die de school binnen drie tot vijf jaar gaan verlaten". Het omvat de gebieden wonen, dagbesteding (arbeid!) en vrije tijd. Voor iedere leerling wordt minimaal twee jaar voor het verlaten van de school een transitieplan vastgelegd met maximaal haalbare doelen op het gebied van wonen, werken en vrije tijd. School, leerling, ouders, vertegenwoordigers van een wooncentrum of revalidatiecentrum worden gekend in het opstellen van het plan. Uiteindelijk zullen ook intermediaire instellingen erbij betrokken worden. Zij vormen een belangrijke schakel in de overstap van school naar wonen, arbeid en vrije tijd. Kernopdracht voor scholen voor vso is de leerling te begeleiden naar een zo zelfstandig mogelijke plaats op het terrein van wonen, dagbesteding (arbeid) en vrije tijd³.

---

³ Binnen de onderscheiden clusters zitten ook leerlingen met capaciteiten op vmbo-niveau en hoger die de wil en het vooruitzicht hebben op doorstroom naar mbo, hbo en/of wo. Deze leerlingen vallen ook binnen de doelstelling van het vso. Het spreekt voor zich dat deze doelgroepen buiten het bestek van deze notitie vallen.

4 VISIE ARBEIDSTOELEIDING ‘WERKNEMER IN OPLEIDING’

Onderwijs

Binnen het praktijkonderwijs en het vso wordt meer en meer de nadruk gelegd op het realiseren van adequaat onderwijs aan leerlingen met specifieke hulpvragen gericht op de zelfstandigheid als toekomstig burger in de maatschappij. Zelfstandige of beschermde arbeid, wonen, vrije tijd en actief burgerschap zijn de kernthema's waarop het onderwijs zich dient te richten. Dit wordt vormgegeven binnen reguliere dan wel binnen speciale onderwijscentra en dient, waar mogelijk, zichtbaar te zijn binnen de huidige kwalificatiestructuur. Het doel is leerlingen toe te rusten met die competenties, vereist voor een zelfstandige positie in de maatschappij. Dit vraagt om leerling-georiënteerd onderwijs waarbij de individuele leerling de maat vormt. En het vraagt om samenwerking met alle betrokkenen rondom de leerling door het organiseren van netwerken op het gebied van arbeid, intermediaire instellingen en onderwijs. De voorbereiding op sociale en maatschappelijke vorming impliceert immers, naast geïntegreerd onderwijs, ook samenhang tussen alle betrokken partners rond de leerling als het gaat om toeleiding naar arbeid en zijn ontwikkeling als zelfstandig burger. Het begeleiden van deze leerlingen vormt een essentieel onderdeel in hun weg naar duurzame arbeid.

De leerling wordt niet meer in een speciale positie of in een 'hokje' geplaatst en is dus niet meer speciaal. De taakstelling van het onderwijs en de betrokken ketenorganisaties echter des te meer.

Passende arbeidsplaats

Een zo zelfstandige positie in de samenleving voor iedere leerling in zowel het praktijkonderwijs als het vso is het uitgangspunt in de opdracht van dit onderwijs op de domeinen arbeid, wonen, vrije tijd en burgerschap. De doelgroep kenmerkt zich echter door een grote mate aan diversiteit, waardoor dit streven niet in alle gevallen in een zelfde mate gerealiseerd kan worden.

Wanneer we spreken over arbeid is het streven gericht op een arbeidsplaats blijkend uit een arbeidsovereenkomst of een aanstellingsbesluit. Maar voor een kleine groep binnen het praktijkonderwijs en voor een aanzienlijke groep binnen het vso zal dit niet altijd haalbaar zijn. Vandaar dat de term 'passende arbeidsplaats' dekkend kan zijn als we spreken over arbeid voor de totale populatie leerlingen binnen het praktijkonderwijs en het vso. Daar waar we in deze notitie spreken over arbeid wordt daarom het begrip 'passende arbeid' bedoeld, waaronder ook alle vormen van arbeidsmatige activiteiten van dagcentra vallen.

'Passende arbeid' sluit in die zin aan op de competenties en mogelijkheden van iedere individuele leerling. De leerling staat immers centraal. Het onderwijs (en de leerstof) volgt de leerling. Maar omgekeerd dient de leerling ook 'te passen' binnen de arbeid.

De term 'passende arbeidsplaats' dient dus ook gezien te worden vanuit de optiek van de werkgever. En zo vraagt arbeidsparticipatie zowel een inzet van de aanbod- als de vraagzijde van de arbeid.

Arbeidstoeleiding stelt een tweede opdracht aan het onderwijs: leerlingen toerusten met die competenties die gevraagd worden vanuit de arbeid. Deze onderscheiding vormt een grote uitdaging voor het onderwijs, daar waar we spreken over transitie in het licht van 'passende arbeid'.

Deze notitie legt het accent op arbeidstoeleiding en arbeid. Wonen, vrije tijd en burgerschap zijn in dit kader voorwaardelijke elementen voor de duurzaamheid van arbeid. De eerste, primaire taak van het onderwijs is leerlingen voor te bereiden op een zelfstandige positie binnen de

maatschappij mét arbeid. De andere domeinen worden primair indien arbeid niet realistisch is gezien de beperkte mogelijkheden van het individu.

Verbreiding en verdieping

De kern van de visie van arbeidstoeleiding voor praktijkonderwijs en vso is gestoeld op de volgende pijlers en sluit direct aan op de ontwikkelagenda van zowel het Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs als van de WEC-Raad.

Focus op de omgeving van de leerling

Dit betekent netwerkvorming in smalle en brede zin. Netwerkvorming in smalle zin wijst op het opzetten en onderhouden van netwerken met werkgevers gericht op stage en arbeid. Netwerkvorming in brede zin verwijst naar het opzetten en onderhouden van netwerken met intermediaire organisaties, het scholenveld en de leefwereld in de directe omgeving van de leerling (buurt, vrije tijd, peergroup, enzovoort). Het netwerk gericht op de intermediaire organisaties is voorwaardelijk en noodzakelijk om de overstap naar arbeid voor de specifieke doelgroepen te realiseren en de duurzaamheid van arbeid op termijn te borgen. Netwerkvorming met het omringende scholenveld is vereist om het onderwijsaanbod voor de doelgroep te vergroten, waardoor meer kansen voor arbeidsparticipatie geboden worden. Maar ook om doorstromen naar vervolgonderwijs mogelijk te maken voor die leerlingen die daarmee een betere positie op de arbeidsmarkt kunnen verwerven. Het netwerk in de directe omgeving van de leerling is van belang voor het welbevinden en draagt indirect bij aan de duurzaamheid van arbeid. Sport, cultuur, vrijetijdsbesteding en relaties met leeftijdsgenoten is voorwaardelijk om als medewerker adequaat te kunnen blijven functioneren in arbeid. Kernbegrip is hier 'verbreiding'. De school verbreedt haar blikveld naar buiten.

Integratie van de onderscheiden ESF-thema's

Arbeidstoeleiding dient geen geïsoleerde positie meer in te nemen binnen het onderwijs van het praktijkonderwijs en het vso. Arbeidstoeleiding wordt vormgegeven door de onderscheiden ESF-thema's aan elkaar te koppelen, zodat samenhang aangebracht wordt tussen de verschillende thema's. Daarnaast dient een koppeling gemaakt te worden met de andere ontwikkelingsdomeinen als wonen, vrije tijd en burgerschap. Kernbegrip is hier 'verdieping'. Een samenhangend en geïntegreerd onderwijsaanbod.

Schoolontwikkeling

De combinatie van verbreding en verdieping leidt tot de ontwikkeling van de individuele leerling in zijn competenties. Maar verbreding en verdieping leiden ook tot schoolontwikkeling. Om verbreding en verdieping te realiseren, dienen scholen te innoveren, nieuwe thema's en aanpakken te implementeren en zich blijvend te professionaliseren. In combinatie met het opzetten en onderhouden van functionele netwerken rondom de school en de leerling is er sprake van een inhoudelijke drieslag.

5 'WERKNEMER IN OPLEIDING'

'Werknemer in opleiding' draagt bij aan het realiseren van deze visie.

Algemeen

Zoals in de inleiding reeds omschreven, is het algemene doel het samen met alle partijen de arbeidstoeleiding in het praktijkonderwijs en het vso vorm te geven op een zodanige manier dat de kwetsbare groep deelnemers aan deze vormen van onderwijs zich een plek kan verwerven op de arbeidsmarkt en deze op de lange duur ook kan behouden dan wel kan doorstromen naar vervolgonderwijs ter verbetering van hun (start)positie op de arbeidsmarkt. Voor het vso zou het van belang zijn deze doelstelling wettelijk te verankeren.

Landelijk

Het project heeft een groot draagvlak in het onderwijsveld. Het Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs en de WEC-Raad hechten groot belang aan dit project. Niet alleen biedt het vele mogelijkheden om het traject van de arbeidstoeleiding verder te ontwikkelen en te verbeteren, het geeft daarmee gezien de centrale positie van arbeidstoeleiding ook een enorme impuls aan de upgradering van deze vormen van onderwijs.

Ten tweede moet worden bereikt dat er op landelijk niveau draagvlak is voor een regionale, structurele samenwerking met bedrijven en instellingen, de intermediaire organisaties en de gemeenten.

Regionaal

Een belangrijke doelstelling van 'Werknemer in opleiding' is de samenwerking in de regio. Het gaat daarbij met name om de structurele samenwerking/afstemming tussen het onderwijs, bedrijven, branches, de intermediaire organisaties en de gemeenten. Deze doelstelling is het logisch vervolg op de tweede hierboven geformuleerde landelijke doelstelling. Regionaal moeten er stevige netwerken worden gevormd.

Per school

Per school is de volgende doelstelling geformuleerd: 'de schoolprojecten hebben tot doel dat zoveel mogelijk deelnemers aan het project na afloop van het project een arbeidsplaats hebben verworven, waar mogelijk met een arbeidsovereenkomst of een aanstellingsbesluit, dan wel aansluitend doorstromen naar vervolgonderwijs'.

Concretisering van de doelen

Concretisering van deze doelen van 'Werknemer in opleiding' betekent het zich eigen maken door scholen van die specifieke professionaliteit van docenten (gericht op deze speciale warme overdracht, aangedragen door de thema's) en de school als geheel (ingebed in het schoolplan) én het uitvoeren van die projecten en activiteiten (ingebed in het algemene onderwijsaanbod), waardoor de warme overdracht van leerlingen van het praktijkonderwijs en het vso naar een passende plaats op de arbeidsmarkt of naar het vervolgonderwijs optimaal kan plaatsvinden. Voor de leerlingen die dit nog niet kunnen bereiken geldt dat zij op weg geholpen worden daar naartoe.

6 SAMENGEVAT

Arbeidstoeleiding gericht op een passende arbeidsplaats is één van de centrale opdrachten van het praktijkonderwijs en het vso, zowel direct of indirect middels doorstroom naar vervolgonderwijs. Dit wordt gerealiseerd door:

- de leerling centraal te stellen;
- onderwijs op maat te realiseren;
- gericht te zijn op competentieontwikkeling;
- arbeid, wonen, vrije tijd en actief burgerschap als ontwikkelingsdomeinen te nemen;
- de school de spil te laten zijn binnen functionele netwerken;
- geïntegreerd onderwijs;
- een integrale aanpak.